VILNIUS. Sekmadienis, 1928 m. kovo m. 25 d. II metai.

VISU SALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS!

# Pirmyn!

№ 6 (13)

*Kas vergo retežių nedrista numest—*
*Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.*

DVISAVAITINIS SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS
Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1.
Skrzynka Nr. 115.
Nr. kaina 20 skt. Užsieniuose dvigubai.

„PIRMYN"
redaguoja
REDAKCINE KOMISIJA

Interesantus redakcija priimineja kasdien, išskiriant šeštadienius, nuo 4—6 v. p.p.
Adr.: Kijowska 2—27.

## GYVENIMAS IR LAIKAS MŪSŲ PUSĖJ.

Lietuvą ištikusi nelaime—fašistinis perversmas — pamaži ir bent kai kuriais atvejais gražina musų kraštą į tą padetį, kurioj jis buvo carines Rusijos laikais prieš 1905 metų revoliuciją. Fašistine šaika valdo Lietuvą pries nieka neatsakydama, nieko neatsižiuredama, nieku nesivaržydama, kaip caras. Policiniu apynasriu, Varniais, kalejimais ir šnipais ji „apramino" visuomenę ir kartu ciniškai bando ją mulkinti per savo spaudą, kad pas mus ačiu Dievui, viskas gera'. Taip raportuodavo savo laiku carai ir jo žandarai; taip šukaudavo gatvese „tikrieji rusai".

Kam neaišku, kad tai yra tik šlykštus pasityčiojimas iš nelaisven paimto ir lazdos priblokšto krašto? Noredami bent kuo sutvirtinti savo padetį, rasti atsiremimo visuomenej, Smetonos-Voldemaro-Plechaviciaus šaika visa laiką daro pastangų patraukti savo pusen stambiuosius ukininkus, gauti palankumo pirkliuose ir fabrikantuose, paimti ant savojo pavadžio bent dalį kunigelių. Ūkininkams pernai metais išdalinta didesnes paskolų sumos; pramoninkams duota laisvos rankos gnaibyti surištus darbininkus; kunigams fašistai dovanojo konkordatą su Vatikanu, kuris teikia katalikų dvasiškiams plačių galemybių dar labiau sutvirtinti pas mus klerikalizmą. Tas visas dovanas kaimo ir miesto buržuazijai gauna apmoketi savo skurdu Lietuvos darbininkai ir mažažemiai ukininkai; gauna moketi pati buržuazija savo beteise padetim, virsdama Smetonos pavaldiniais.

Ar patenkinti bent patys fašistu penamieji?

Paskolas daugumoj išgaudo tie ukininkai, kurie parodo bent nuduoto pritarimo fašistų valdžiai ir del akių dedasi „ukininkų vienyben". Tai yra daugumoj kaimo spekuliantai, arba vadinamieji—buožes, kuriems terupi auginti savi lašiniai; arba žmones, kurie tiesia ranką visur, kur tik gali pagauti dar vieną centą. Esmeje—tai visuomenes parazitai, kurie niekuomet ir niekur nekure gyvenimo, nes gyvena išmaldomis. Tai yra savotiški musų gadynes „poselencai", panašus tiems, kuriuos caro laikais caro valdžia atgabendavo iš kitur į musų tarpą ir visokiais palengvinimais augindavo iš jų arkliavagius bei girtuoklius. Iš tokių gaivalų rekrutuoja sau šalininkus tautininkų partija musų kalme. Visa tirštoji ukininkijos mase, kad ir tyledama žiuri su paslepta neapykanta į fašistus, negaledama jiems dovanoti, kad jie smurtu pastvėre valdžią,—išvaike ju rinktus atstovus ir virto savojo krašto okupantais, valdo ji lazdos pagalba.

O miesto buržuazija?

Lietuvos pirkliai ir geresniais laikais niekuomet neturejo iš Lietuvos Banko tiek kreditų savo verslui, kiek jų gaudavo iš užsienio. Fašistinis perversmas Lietuvoje iškarto pakirto užsienio pasitikejimą Lietuvos politiniu pastovumu, Lietuvos nepriklausoma ateitim ir užtrauke kreditorių maišelius. Visi praejusieji metai—buvo padaugejusiųjų bankrotų metais musų pirklių tarpe, kas priverte užsienius buti dar atsargesniais. Musų patašonas gali didžiuotis savo laimejimais karininkų Romoveje, bet gešefto sferos žino tų laimejimų vertę, ir musų pirkliai gauna kas kart vis brangiau apmoketi Lietuvos fašistinį kinematografą.

Ne ką gauna iš dabartinio režimo ir musų pramoninkai. Tik beteisį, vargo raginamą darbininką, kuris, kad netektų paskutinio duonos kasnio, dantis su kandęs velka savąjį jungą, nesipriešindamas žiauriai fabrikantų eksploatacijai. Bet ar tai duoda pramonininkui visas sąlygas vystyti jo reikalą? Musų fašistai per visus savo šeimininkavimo metus nesudare nė vienos ekonomines sutarties, kuri butų palengvinusi musų pramonei rasti platesnę rinką savo dirbiniams. Fašistai negalejo net pradeti tokių derybų, nes užsieniuose į juos žiurima, kaip į avantiuristus, pripuolamai įsilaužusius valdžion ir tiek pat netiketai galinčius atsidurti kaltinamųjų suole už valstybinį smurtą, už teisetos tvarkos sutrempimą. Su tokia „valdžia" atsargi vakarų buržua, todel nesikalba ir nesiskubina daryti kontraktų ilgesniam laikui!

Ne geriau yra pas mus viduje.

Finansų Ministerija suvede praejusių metų musų

prekyb'nį balamsą su užsieniais ir jau paaiškejo, kad pernai Lietuvos įvežimas 20 mil. litų buvo didesnis, kaip išvežimas. Ukininkus apvyle javų derlius. Labai nukrito kiaulių ir gyvulių kainos ir žymiai sumažejo jų išvežimas. Sumažejo kiaušinių ir misko eksportas; sviesto pagaminta ir išvežta daug mažiau, kaip buvo laukta. „Rytas", pažymedamas tą žemes ukio puolimą, daro išvadas, kad jis yra liguistas. Taip, jis yra liguistas ir pagydyti jį įstengs ne fašistų pataikunams dalinamos paskolos, bet suderintos visuomenes pastangos kelti ukio kulturą viduje ir sudaryti tinkamas sąlygas parduoti jo gaminius užsieniuose. O tam visų pirma reikalinga išvaikyti fašistų bandą, atstatyti pas mus demokratinę santvarką, atgauti užsienio pasitikejimą ir demokratijos simpatijas. Kol tas nebus padaryta, krašto ukis vis labiau apmirs, sustings, skurs, biednindamas musų gyvenimą visose jo srityse. Taip dejosi ir carinej Rusijoj prieš pirmąją Revoliuciją. Ekonominio gyvenimo tramdymas buvo vienas svarbiausių priežasčių, kai tuomet kovai prieš carinį jungą susibure visos gyvosios šalies jegos, neskiriant buržuazijos, inteligentų ir valdininkų.

Tautininkai dabar džiugauja suskaldę krikščionių bloką ir įgiję kunigų daiies palankumo. Šilta ir rami klebonija visuomet buvo ta vieta, kur lengviausiai išpažįstama desnys: *kiekviena valdžia nuo Dievo, ypač, kai ta valdžia pakutena klebono riebią smakrą.* Carines Rusijos laikais Lietuva turejo pralotą Antanavičių ir Laukaitį, Vokiečių okupacijos metais musų kunigeliai išsilgę lauke Uracho. Kas stebetina, kad dabar ne vienas jų yra linkęs melstis ir už prisieklaužį Smetoną. Naujausiais demokratijos laikais kunigija ejo visuomet pirmyn *atatupsta,* visa siela įsižiurejusi praeitin. Gei po karines revoliucijos demokratijos laimejimai priverte kunigus detis demokratais, tai daug kas jų jau pavargo nuo nepaprastos roles vaidinimo. Mariampoles gimnazijos jubilejų šiais metais švenčiant, kunigas Totoraitis prisipažino, kad Suvalkijos kunigai, atgavę prie Vokiečių Mariampoles gimnaziją, nusipirko du šampano buteliu. Vieną išgere tuojaus, antrą užkase ir pasižadejo jį išgerti tuomet, kai Lietuva gaus karalių. Ne vienas jų jau noretų iškasti antrą butelį, bet ar galies kada ji išgerti?;

Mes galime užtikrinti Suvalkijos kunigams, kad jų šampanas surugs. Ne be tie laikai. Dvidešimt paskutinieji metai buvo neblogia politine mokykla musų liaudžiai. Nuo 1918 metų ji pati bando buti savo ateities kureja. Tegul politiniai šulerlai ir svieto perejunai netiketu puolimu iš patiltes dar gali laikinai užsirisi mums ant sprando; istorija baudžia ir mokina lepšius, bet niekuomet gyva tauta nepasiduos parazitų edimui. Ateis pirtis ir musų fašistams. Ateis greičiau, kaip jie tikisi, ir tuomet musų liaudis, vel laisva ir suverenė atves savo teisman ne tik pačius smurtininkus, bet ir jų pakalikus. Tuomet ir kunigų užkastasai šampanas gali jiems virsti rukšciu kvasu, kuris nuvaro plaukus nuo galvos. Taip buvo 1925 m., dar pikčiau - gali būti artimoj ateityj.

Gyvenimas ir laikas musų pusej. I kovotojų eiles už laisvąją demokratinę Lietuvą jis jau pastate Lietuvos darbininkus, mažažemius ir vidutinius ukininkus. Labai greit jis atves pas mus ir liberalinę buržuaziją. Atves delto, kad pats gyvenimas nepakenčia bukapročio chamo sauvales. o musų fašistai yra gryno plauko chamais.

Tik nemanykime atsideti pačiu gyvenimu. Gyvenimas yra kova. Kovoje laimi tik tie, kurie moka jai pasiruošti, kurie randa savyje gana pasiryžimo ir pasiaukavimo. Kaip 1905 m. viso revoliucinio judejimo priešakyje atsistojo Lietuvos socialdemokratija, taip ir dabar, stodami antrą kartą kovon už demokratinę Lietuvos respubliką,--mes, socialdemokratai, gausime pakelti visą jos sunkumą. Dideliam uždaviniui būkime pakankamai ištvermingi, subrendę ir atsidavę.

# Gyvendami mokinkimės.

Praejusiųjų metų gruodžio menesy del išpusto lenku puolimo pavojaus, Kauno įgulos karininkų tarpe buvo prasidejęs rugimas prieš tautininkų diktaturą. Rugimas, kaip žinome, pasibaiges girtu ir skaudulingu Petruičio žliambimu Smetonos priemenej, keletos karininkų areštų ir skubotu p. Bistro bėgimu užsienin.

Tas įvykis, kad ir pamokino krikščionių vadą Iakerkose nelegaliai šokti per tevynes sieną į Prusus, musų buržuazines opozicijos tarpe sukele didelio apetito nustumti tautininkus nuo valstybinio lovio ir pigiu budu pačiai paimti valdžios vairą. Teisybe, lakioms viltims nebuvo lemta ilgai sparnuotis. Kaip tik Petruitis liko suvystytas, spekuliantiškas opozicijos upas iškarto praskydo ir susmuko. Bet įvykis yra savotiškai reikšmingas — jis duoda apsčiai medžiagos įvertinti „demokratinę" musų buržuazijos esmę ir todel pravartu ties juo kiek sustoti.

Pirmučiausia tenka pažymeti didelis krikščionių demokratų partijos ir ypač liaudininkų nayvumas. Neturedamos savo užpakaly paruoštos reales jegos, patrateję kurį laiką savo spaudoje aliarmuojančiais straipsniais, tų partijų viršunes mano gana įbauginusios tautininkus ir galesiančios lengvai juos suvalgyti. Gudriosios galvos užmiršo, kad turi reikalą su pakaruokliais, kurie ir miegodami neužmiršta, kad demokratines tvarkos atstatydinimas Lietuvoje anksčiau ar veliau pastatys apmokejimui bent fašistų šaikos galvoms ilgą jų kruvinų darbų sąskaitą. Katras gi tų, patiltes didvyrių, sutiks geruoju paleisti iš rankų valdžios lazdą? Ir kuo tiketasi nugaleti? Pasinaudoti pripuolamu karininkų grupes upu? Jeigu demokratijos laimejimus remti karininkų upu, tai jug reikia žinoti, kad Smetonos—Voldemaro—Plechavičiaus šaika turi šimtą kartų didesnes galimybes glostyti per pilvą karininkams-karjeristams, gi tikrai idejinių žmonių sugrupavimas ir paruošimas kariuomenej reikalauja rimto ir sistematingo darbo. Patašonams tas sekasi tik kino filmose.

Kiek lengvatikiai „drąsus" pasirode opozicijos pretendentais į valdžią pirmuoju momentu, tiek jie iškarto ištižo, kaip tik laukiamas stebuklas praskydo Petruičio ašarose. Jokio kietesnio pasiryžimo, jokios iniciatyvos ir net jokios garbes pajaut mo. K.-d., liaudininkų ir ukininkų partija nieko kito nesugalvojo, kaip tik pasiųsti delegaciją pas Smetoną deretis. Tik nuėju-

si pas Smetoną, pasistumdžiusi jo prieškambary, delegacija suprato, kad ultimatumai taip nestatomi. O kai tolimesnese derybose, vietoj Smetonos-gramofono, gavo susidurti su Voldemaru, tai jau pati pajuto, kaip nesmagu leisti patašonui spiaudyti sau į veidą ir negaleti jam nieku atsakyti.

Suprantama, kad jokio „tvirtumo" savo reikalavimuose tos grupes negalejo parodyti. Gerai žinodamos, kas yra tautininkai, jos vis tik dasikalbejo derybose iki to, kad jau tiko sudaryti koalicinę vyriausybę kartu su tautininkais: palikti Smetoną jo vietoje ir užleisti tautininkams svarbiausias kabineto vietas, bet tik grįžtų valdžion, kad ir formaliai. Toks nuolaidumas yra ypatingai reikšmingas musų liaudininkų demokratizmui įvertinti. P.p. Dailydes, Toliušiai ir Lašai be didelių svyravimų sutiko atsigulti ant pilvo prieš smurtininkus ir buti papede Voldemarui kopti į aukstybes, bet tik patys gautų vel išeiti „į žmones", vel sukintis apie valdžios stalą, rankiojant numestus ant grindų trupinius. P. Dailyde, kad įtikintų tautininkus, gali nešioti škaplerus net virs smokingo užsimautus. Bet kokion padetin pries savo partiją stato save tokiais pasielgimais liaudininkų partijos vadovybe? Kam tuomet reikejo v.-liaudininkams įkiriai kartoti menesiais savo spaudoje apie demokratines santvarkos atstatydinimą Lietuvoje, apie kovą už demokratijos idealus? Kam buvo Pajaujio žygis? Kokią moralę teisę turi po to liaudininkų vadinamos virsunes statytis vadais tų neabejojamai demokratinių masių musų valstiecių tarpe, kurios geriau supranta fašistų saiką už savo „vadus" ir jau nekartą parode, kad jos moketų eiti revoliucines kovos keliu prieš smurtininkus, jei butų kas juos vedą. Kur gi jusų demokratines tradicijos ir demokratine savygarba, gerbiamiej liaudininkai?!

Pažymetina dar viena gruodžio maišaties savybe. Kuomet padėtis tiek paaštrejo, kad buvo galima tiketis griežtų žygių prieš fašistinį režimą, opozicijai atsistojo klausimas: — kaip veikti ir su kuo veikti. Del tikrai demokratinio nusistatymo partijų atsakymas buvo aiškus: fašistai įsilauže valdžios ginkluota jega ir nuslopino pas mus demokratinę santvarką prieš aiškų krašto norą. Tai kovon su fašistais reikia įtraukti plačioji demokratine visuomene, nes tik tuomet butų galima lemti kovai sekmingą galą. Tuo tarpu buržuazine opozicija jau iškarto pasireiške kaip sąmokslininkai. Laimejimo viltys buvo rišamos su Petruičio grupes laimejimais. Krikščionys demokratai ir liaudininkai patys nieko nesiimdami, lauke iškepto blyno. Pats Petruičio žygis buvo suprantamas, kaipo karininkų grupes žygis. Kuomet jų tarpe kilo klausimas:—ar nereiktų kreiptis į visuomenę bent atsišaukimu, ar nevertetų praplatinti kovotojų eiles, įtraukiant į jas puskarininkus ir kareivius, — atsakymas buvo tol atideliojamas, kol jis pasidare bereikalingas, nes paveluotas. Vengta to drąsaus žygio ne tik delto, kad buta prie jo mažai pasiruošusiais, bet labiausia delto, kad bijota. Buržuaziniai „demokratai" pabijojo susirišti su liaudim, ją įtraukti kovon, nes ne be pamato mane, kad kovai issivysčius, jos dalyviai nueis toliau, kaip Smetonos priemone. Ir tas buvo daug kam iš opozicijos nepriimtina.

Delto jiems buvo nepakeliui ir su socialdemokratais. Nayvus sąmokslininkai stengesi iki paskutinio momento buti baltose pirštinaitese, santykiuose su fašistų banda ir sąmoningai venge ryšio su bet kuo, kas juos galetų „kompromituoti". Pagalios, susirišimas su socialdemokratais iškarto butų juos pastatęs griežtais priešininkais su tautininkais, tuo tarpu liaudininkams, ukininkų partijai ir krikščionių blokui rupejo išlaikyti visi keliai atvirais, kad blogesniu atsitikimu dar galetų pasibučiuoti ir su musų demokratines santvarkos budeliais.

Nelabasis Petruitis išmaine buržuazines opozicijos jam įteiktą „demokratijos" veliavą ant konjako bonkos. Pati ta opozicija, valandelę pagyvenusi saldžiomis svajonemis, vel grįžo prie suskilusio lovio: grįžo visa išskrosta, sustumdyta ir fašistų pakalikų apšmeižta jų spaudoje. Kas skaudžiausia ypatingai liaudininkų vadams, tai tas, kad jie gavo dar kartą viešai ropoti keturiomis prieš pikčiausius liaudies priešus tos pačios liaudies akyvaizdoje. Už tai p. p. Toliušiai ir Lašai tegu bus išanksto pasiruošę, kad, kai ateis sprendžiamos kovos valanda, liaudis mokes eiti prie savojo tikslo, žengdama, kad ir per jų sulenktas nugaras, žinoma, daug toliau, kaip kad kas norins iš Kauno buržuazines opozicijos ponų mano.

*X. Y.*

Kaunas 8—III.

---

# Gėlelės iš asilų lankos.

„Pirmyn" skaitytojai labai nusistebes paskaitę tokį antgalvį ir ne vienas paklaus, kokios gi geleles gali augti lankoj, kurioj atsilai ganosi. Tuojau paaiškinsim. Visiems gerai žinoma, kad asilų ir dar ne kokių—nors keturkojų, bet ir dvikojų—gyvenime labai daug. Jie sukinejasi musų tarpe, ganosi gyvenimo lankoj ir mes juos kiekvienas matome. Tai kodel negali buti gelelių iš tokios lankos. O kai skaitytojas perskaitys gyvus pavyzdžius apie tas geleles, — tai jis pats įsitikins, kad iš tikrųjų yra ir tokių dalykų gyvenime. Nes juk ir liaudies priežodis neveltui sako, kad „*Genys margas — o svietas dar margesnis*".

Todel pažvelkime tik į tą margąjį svietą ir mes daug galesime iš jo pririnkti aukščiau apibudintų gelelių. Esam daugiau negu tikri, kad ir musų bendradarbiai paskaitę apie „Geleles iš asilų lankos" — pririnks daug tokių gelelių ir prisiųs „Pirmyn" redakcijai, kuri tą skyrių nuo šio Nr. įveda.

*

*Vilniuje.* Vasario pabaigoj čia buvo atvykęs Lietuvos poeta Juozas Tysliava. Tarp ko kito, 1/III, Lietuvių klube jis dare pranesimą apie naująją lietuvių poeziją. Laike pranešimo vienas invalidas su suraišiota galva, kun. Nevera, susigriebęs „brostvas" ir koliodamas preligentą, išbego pro duris. Kitas pilietis, iš pašaukimo nežinia kas, o iš profesijos „patriotas", p. Veleckis, saugodamas nuo futuristines įtakos savo miesčioniškus jausmus — taip pat „iškilmingai" apleido salę.

Trečias gi, taip vadinamas klerikalines Vilniaus lietuvių „inteligentijos", kulturingumo, humaniškumo, išminties ir kitoniškų „cnatų" simbolis, be to, „žymus" rašytojas p. Rapolas Mackevičius — kaip save vadina išklausęs Tysliavos paskaitos, taip savo kaimynkai jos apibudina, kuždedamas ausin:

— Chamas, bernas, chuliganas Tysliava. Jam tik kiaules ganyti.

Tai štai, kaip žinovai ir šviesus inteligentai vertina naująją lietuvių poeziją.

*

Vilniuje yra toks kunigas ir profesorius Kraujalis, kuris vasaros kaitrose sveria maždaug 3 pud. mažiau už Žem. Kalvarijos kleboną, sveriantį 15 pud. ir 1 pud. mažiau už vikarą, sveriantį 13 pud. Kai jis ateina krautuven pirkti laikraščio „Pirmyn" — tai pardavejo klausia:

# Kapitonas Majus — provokatorius.

Fašistų laikraštis „Lietuvos Aidas", savo 28, 29 ir 30 Nr. Nr. įdejo atsargos kapitono Majaus „parodymus", apie Lietuvos politinių emigrantų, gyvenančių Vilniaus krašte, buklę ir tikslus. Kapitonas Majus savo „parodymuose" stengiasi įtikinti Lietuvos visuomenę, kad politiniai emigrantai, kartu su Lenkijos valdžia, ruošia Lietuvos puolimą ir užemimą; kad jis, Majus, pakliuvęs į emigrantų tarpą tik per apsirikimą. Toliaus, savo „parodymuose", Majus sako, kad jis, budamas emigrantų tarpe, tiktai nudave, kad emigrantų darbui pritaria, o iš tikrųjų visai nepritare. Majus giriasi, kad jis gyvendamas Vilniuj politinių emigrantų tarpe, juos apgaudinejo, jų vienybę skalde, juos provokavo. Ypatingai Majų ryškiai harakterizuoja, kaipo niekšą, šį jo „parodymų" vieta:

...„Plečkaitis reikalavo geresnių kareivinių, maistą pagerinti, kad lenkų karininkai nesikištų į tvarkos ir mokymo reikalus, o aš — sako Majus — gyniau esamą padetį, nes tas skaldo emigrantus, kelia nepasitenkinimą, įtarimą .. Ir aš savo poziciją apgyniau—užbaigia Majus („Lietuvos Aidas" 30 Nr.)".

Pasak to paties „Lietuvos Aido", Majus atbegęs į Lietuvos Atstovybę, Berline gruodžio menesio 17 dieną ir ten viską, ką apie emigrantus žinojęs, išpasakojęs, ką „Lietuvos Aidas" atspauzdino po antgalviu *„Kapitono Majaus parodymai"*

Ne tiktai tiems, kurie Majų žino iš pirmiau, bet ir tiems, kurie jo visai nepažįsta, rašau šį straipsnelį. Todel keli žodžiai.

### Iš Majaus praeities.

Majus apie 38 metų amžiaus. Nevedęs. Jo tevas pasiturintis ukininkas Taurages apskrityje, Šilales valsčiuje. Majaus žodžiais, jis buvęs valstiečių liaudininkų sąraše kandidatu į seimą.

Majus, jo pažįstamų žodžiais, dalyvavęs kovose už Lietuvos nepriklausomybę. Mušiuose ties Širvintais, kaipo kuopos vadas, per savo nesugebejimą išmušdinęs savo kuopą ir pats patekęs į lenkų nelaisvę. Už tai — grįžus iš nelaisves — iš jo ateme vadovavimą kuopa ir degradavę į jaunesniuosius leitenantus. Su kareiviais Majus apseidavęs žiauriai.

### Kapitonas Majus po gruodžio 17-tos dien. perversmo

Majus karininkų tarpe buvo žinomas, kaipo kairysis liaudininkas. Todel per gruodžio 17 dien. perversmą fašistai jį sueme. Veliau iš kalejimo paleido, bet iš kariuomenes pasalino. Majus grįžo iš Kauno į savo tevus ir be jokio užsiemimo gyveno pas juos iki prieš-fašistinio sukilimo Tauragej.

Ruošusiems sukilimą Taurageje buvo žinoma, kad Majus sukilimui pritaria ir sutinka jame dalyvauti, kaipo vienas iš sukilimo vadų. Jis pats dažnai reikšdavo didelio nepasitenkinimo, kad visi „miega" ir prieš fašistinę valdžią nieko nedaro. Perdave net jo žodžius, kad „pakanka sukelti bent vieną valsčių, o toliau sukilimas greitai išsiples". Majus apie sukilimą Taurageje žinojo viena diena pirm, tai yra, rugsejo men. 8 d. Jam praneše velionis Mikulskis.

### Kapitonas Majus ir sukilimas Taurageje.

Sekančią diena, sukilimui einant, Majus Taurageje nepasirode. Sukilelių vadovybe mane, kad kapitonas Majus del kurios nors priežasties veluojasi. Bet slinko valanda po valandai, o Majaus vis nebuvo. Buvo iš anksto susitarta, kad paemus Taurages miestą, Majus bus jo komendantu ir, kaipo toks savo vardu, išleis į liaudį atsišaukimą. Sukilelių vadovybe atsišaukimą paraše, bet nebuvo Majaus jo pasirašyti. Dar lauke. Nervavosi. Pagaliau sukilelių vadovybe nutare, Majaus nelaukiant, paskelbti jo vardu atsišaukimą, tvirtai tikedama, kad Majus, kaip sutarta, vistiek tuoj turi atvykti. Atsišaukimą paskelbe Majaus vardų, bet Majus neatvyko.

Pavakarej pasirode kariumene. Pradėjo miestą supti. Pasilikę be jokios vadovybes, sukileliai iškriko. Paskui, kaip jau žinoma, prasidejo Taurageje Smetonos kruvina puota.

### Kapitonas Majus — Taurages sukilelių vadas!

Bene tą patį Taurages sukilimo vakarą Kauno radio paskelbe, kad *už pasislepusio Taurages sukile-*

---

— Ar jau gavote laikraštį „Atgal".

Visai nenuostabu. Nes jis vargšas, viena akimi temato.

Juk, regis, dabar ne viduramžiai, bet kodel tas galvotas mokytojas taip elgiasi—tegaletų pasakyti, turbut, tik gydytojas psichiatras.

*

Vilniaus lietuvių gimnazijos mokytojas p. Sakavičius, vieną kartą vietoj pamokos V kl. mokiniams pradejo kalbeti apie socializmo ir bolsevizmo pragaištingumą, kažin kokiu budu nukrypo prie laikraščio „Pirmyn". Jam buvo įdomu sužinoti, ar daug kas iš mokinių skaito minetą laikraštį ir todel liepe pakelti rankas. Pasirodo, kad rankas pakele daugiau negu puse klasės. Tuomet jis iškoliojo visus mokinius.

Tai stai kuo užsiima ponai „pedagogai".

*

Tas pats mokytojas, 17/III pradejo iš klases varyti visus mokinius, kurie neatsinese reikiamų vadovelių. Vienas mokinys, nenoredamas už durų gaišinti veltui laiko, eidamas pasieme iš suolo knygutę V. Libknechto „Roberto Oeno" biografiją. Pastebejęs tai akylus pedagogas, griebe iš mokinio rankų knygutę ir suriko:

— Ar tai tau, tokias knygas skaityti.

Po tų griausmingų žodžių—tuojau sudraskė knygutę į keturias dalis.

*

Nepersenai susirinkę lietuvių gimnazijos mokytojai pedagogų kambary tarpusavy apsilaižydami, pradejo šlykščiausiai bliužnyti. Gi du katalikiško tikejimo kunigai, kurie labai pasipiktino Tysliavos paskaita, kurioj jis, kartodamas poeto Witmano žodžius, buvo pasakęs, kad šiais laikais Broklyno tiltas yra daug vertingesnis už viso pasaulio vienuolynus,—skaniai šypsojo, žiuredami į pedagogus-bliužnierius.

Turint tas pasakeles galvoj, patys savaime kyla klausimai: „Kur katalikiška logika ir katalikiškos morales kriterijus?" Nejaugi katalikiškos morales paslaptys tame, kad viešumoj burbuliuoti, kaip avlai į uodegą įkirptai, o savytarpy knistis, kaip žilei po mešlyną?

Mums atrodo, kad tokios „katalikiskos" morales geleles dygsta tik asilų lankoj, todel panašius faktus mes talpiname į tą korespondencijų skyrių, kuris pašvęstas dvikojų asilų charakteristikai.

*

*Kaune.* Eina Kauno Laisves Aleja susikaupęs pilietis. Gal jis galvojo apie busiantį derlių, gal apie pa-

*lių vado Majaus galvą kaina* 5000 litų. Majus pasakojo, kad tą vakarą jis buvęs namie ir minetą radio pranešimą pats girdejo.

Pasislepe.

Besislapstydamas raše fasistinei valdžiai prašymus del Taurages sukilimo jo nepersekioti, nes sukilime nedalyvavęs. Bet Smetonos valdžia Majaus prašymų neišklause, nuo jo galvos 5000 litų nenueme. Majus slapstesi Lietuv į du su puse menesio.

Taurages sukilimui sugniužus, jame dalyvavusieji žmones iškriko kur kas. Vieni buvo Smetonos baudžiamųjų būrių sušaudyti, kiti į kalejimus ir į Varnius išvežti, tretieji per platų Nemuną, pro sustiprintas pasieno sargybas ištruko į Rytprusius.

Majaus nebuvo pabegusiųjų tarpe. Kai kas mane, kad Majų fašistai gal sugavę nužude. Gailejosi jo, bet dare pastangų jį gyvą ir negyvą suieškoti. Delko Majus nedalyvavo Taurages sukilime nieks aiškiai nežinojo. Bet jį laike savu, visai ištikimu kovos draugu. Galų gale pasiseke sužinoti kur Majus sliepesi ir su didžiausiu pavojum savo gyvybei — jį jo draugai pargabeno į Rytprusius.

### Majus Vokietijoj.

Majaus padetis, parejus Vokietijos sieną, pasiliko labai pavojinga. Nes fašistine valdžia paskelbe jį užsieny vadu gaujos, apiplešusios Taurages iždą. (Bet kaip veliau paaiškejo, iždas buvo apiplestas trijų maksimalistų revoliucionierių, kurie sukilime nedalyvavo, bet tik su savo paslieptais planais prisidejo apie 10 v. ryto ir veliau gręsiant pavojui pirmutiniai su pinigais apleido Tauragę). Kaipo tokio galejo reikalauti grąžinti į Lietuvą. Majus pats pareiske noro išvažiuoti iš Vokietijos į Vilnių, kur jam negręse pavojus buti išduotų.

Del savo nebuvimo Taurages sukilime, Majus paaiškino, kad jis apie sukilimo dieną nieko nežinojo, nes jam apie tai niekas nieko nepraneše. Apie sukilimą jis, girdi, sužinojo tiktai iš aukščiau mineto Kauno radio pranesimo, kuriame jis buvo visai nekaltai paskelbtas sukilimo vadu.

Sunku buvo tiems Majaus žodžiams netiketi. Tuo labiau, kad daugelis emigrantų buvo apie jį labai geros nuomones, laikydami jį vienu iš nedaugelio karininkų drįstančių su fašizmu atvirai kovoti. Niekam neatejo galvon, kad Majus tinka ir kitokios rušies darbams. Visi buvo tikri, kad jis idejinis žmogus, kairus valstietis liaudininkas. Kad Majus apie Taurages sukilimo dieną gerai žinojo ir jame sąmoningai nedalyvavo, sužinota tiktai daug veliau, kai Majus jau buvo iš Vilniaus pabegęs.

### Majaus dezertavimas iš Vilniaus.

Majus atvažiavo į Vilnių, kaip ir visi kiti emigrantai, savo noru. Išbuvo Vilniuj apie vieną menesį laiko ir gruodžlo men. 11 dieną išbego atgal į Vokietiją. Majus išbego paslapčiomis, niekam iš savo draugų nesakęs ne žodžio. Iškarto visi Vilniaus emigrantai mane, kad su Majumi nelaime atsitiko. Kaip tik tuo laiku Vilniuj vaikščiojo gandai, kad Smetonos valdžia yra pasiuntusi į Vilnių savo agentų, kurie turi kai kuriuos įtakingesnius emigrantus nudeti. Todel beveik visi buvo tikri, kad Majus yra pirmoji auka tų niekšingų Smetonos agentų. Mintis, kad Majus galejo pats pasislepęs išbegti neatejo į galvą. Nors kai kurie emigrantai iš pat pradžios del nekurių jo planų įtare ji esant provokatorium. Paslapčioms begti nebuvo jokio reikalo, nes Majų gi niekas nevaržė. Tiesa, buvo svarstyta ar nebus Majus pats išvažiavęs. Savaite prieš savo išnykimą jis kai kam sake, norįs važiuoti į Rytprusius, kad ten pasimatyti su savo „pana“ ir kad parkviesti iš Lietuvos dar du savo gerus draugus. Mes jį nuo tos keliones atkalbinejome, nurodydami, kad Vokietijoj jį gali suimti, kaip jau aukščiau minejau, del Taurages Banko išplešimo. Bet ta mintis, kad Majus butų del panos ir draugų slapciomis išvažiavęs, atrode perdaug nerimta. Todel kai kas pasiliko prie nuomones, kad Majus pateko į fašistines žvalgybos rankas. O kai kas tvirtino, kad čia yra Majaus provokacijos pradžia.

Tuo laiku, kai mes savo nelaimingai žuvusį „draugą“ Majų apgailestavome ir keikeme jo ir savo neatsargumą, vokiečių laikraštis „Berliner Tageblatt“ pranese sensancingą žinią, jog kapitonas Majus, žinomas Taurages sukilelių vadas, atvyko iš Vilniaus į Berliną ir noris Lietuvos vietiniai atstovybei padaryti pranešimą. Žinia buvo kai kam ištiesų įspudinga. Ko Majus pabego nuo mus ir nuvyko į atstovybę,—ar kad mus išduoti, ar kad save išteisinti nuo primetamo jam dalyvavimo Taurages sukilime? Iškarto sunku buvo gal-

---

skolą Žemes Banke, o gal apie linksmą vakarykštę panelę „Versaly“, — kas gal suprasti sių dienų Lietuvos biurgerio mintis. Paslapčių daug. Viešumon jos dabar nerodomos. Tik štai netiketai kas tai čiupt jam už sprando:

— Tu kaip—už vienybę?

— Aš... aš... as,—mikčioja nusigandęs žmogelis, —taip, aš už vienybę. Aš didelis vienybes šalininkas. Vienybej galybe.

— Durniau! — šaukia storas balsas. — „Aš... aš... aš... Vienybej galybe“. Tu sakyk man stačiai, pritari fašistams, ar ne?

— Pone Dieve saugok!—keturiomis ginasi pilietis.—Nepažįstu ir pažinti nenoriu.

Bac, bac, bac. Pykšt, pokšt į marmuzą.

— Ak taip!.. Tai tu komunistas. Palauk begedi, aš tau parodysiu, kaip agituoti pries musų valstybę ir vyriausybę. Policninke, eikš sen. Vesk šį begedį į nuovadą.

Griežtai protestuojantį pries fašistus, kubistus, futuristus ir pries įvairius kitokius pučistus, nabagą biurgerį veda į Miškų gatvę, kur jo dušią ir kuną „švelniai“ čiupines Musteikio ainiuolai sargai.

— Kol gyvas busiu, — galvojo nabagas,—dauglau as kojos į Kauną nebekelsiu. Velnias galejo žinoti apie atsiradusius Kaune fašistus.

Kaimo moterele, prisikrovusi į vežimą surių, sviesto ir kiausinių, priedą prikabinusi dveigę telyčią ir važiuoja į miestelį su žydais ir davatkomis pasibarti ir pasidereti. Namie darbo daug, bet ką žmogus padarysi. Kaziukas jau trečią gromatą is Kauno raso. Sako, „versiteto“ mokslas pabrango, batai prak uro, ragana seimininke—is buto varo. Prisiųsk, mamyte, nors penkius desetkus — nes ilgiau nebeiškęsiu.

— O kur tuos penkius desetkus paimsi, — galvoja susirupinusi moteriške. Valsčiui mokek, siųsk Kaunui už žemę, ponas nuovadas įvairiems „kamitetams“ reikalauja, kunigas klebonas del dusių čysčiuj kentančių prašo paaukoti bent penkilitį, o pinigų—kaip nėra, taip nėra. Gaila butų telyčios... Vasarą jau galima butų ir prie buliaus leisti, butų pienučio ir sviesto. Bet dar labiau — gaila Kazelio. Net baisu pagalvoti. Tokiam šalty vai kas vaikšto mieste be batų. Tuščia jų, bile Kazeliui butų gerai. Ir skubina ji į miestelį liesos kumelaites šonus botkočiu raižydama.

Į miestelį įvažiavus, apspito žydai. „Niu, kiek prašai už jam. Fiu, tavo telyčia visai kuda. Negausi už ją ir penkiolika litų. Veisle prasta. Dabar Lietuvoj holandiškos ir belgiškos karves, o tavo, matyt, bus biržiška prasta?

voti, kad Majus galejo pabegti, kad politinius emigrantus išduoti. Sunku buvo iškarto pereiti nuo pilno pasitikejimo į pilną nepasitikejimą. Todel prileisdami, kad Majus pabugo derybų tarp Pilsudskio ir Lietuvos valdžios ir bijodamas tarp jų susitarimo išbego pas fašistus prašyti susimylejimo. Juk jeigu Majus išbego į Berlyną, tai dar tas nereiškia, kad jis mus jau isdave. Politiniame darbe mes pratę vienas kitu pasitiketi, nes be pasitikejimo juk jokis politinis darbas nera galimas. Žmonės kalejimuose kankinami vienas antro neišduoda, Majus gi liuosas. Majus gali teisintis fašistų valdžiai, kad jis Taurages sukilime nedalyvavęs; jis gali išsižadeti ir net pasmerkti savo buvimą Vilniuj, bet kaip buvo galima iš jo laukti, kad jis išduos savo kovos draugus ir net drįs pasigirti, *kad jis tyčia važiavęs į Vilnių ir tycia provokavęs žmones, kurie jam juk nieko blogo nera padarę.*

Mes tuo kartu dar nežinojome, kad Majus, Vilniuj gyvendamas per vieną Vilniaus fašistą (jo pavarde Redakcijai žinoma) susirašinejo su Smetonos valdžios agentais ir kad jis už išdavimą gavo 30.000 litų, ir visų bausmių dovanojimą. Fašistų agentas, kurs Majų prie išdavimo patrauke ir paskui jo tolimesnį provokacinį veikimą dirigavo, gavo iš Smetonos pakelimą laipsnyje užimamoje vietoje ir ant krutines Gedimino kryžių. Duosnus Smetona šnipams ir provokatoriams!

### Majaus prcvokacijos darbas, po pabegimo iš Vilniaus.

Fašistinis „Lietuvos Aidas", Majaus išdavingus „parodymus" pradeda tokia romantinga įžanga: „Pereitais metais gruodžio 17 d. į musų atstovybę, Berline, atejo moraliai ir fiziniai išvargęs žmogus". Jame pažinę kapitoną Majų.

Atrodytų lyg, kad nabagas Majus, dideles ir gražios idejos vedamas, iš Vilniaus į Berliną pesčias ejo. „Moraliai ir fiziniai išvargęs"! Koks nuoširdumas! Galime nuraminti fašistinio laikraščio korespondentą; gruodžio 17 Majui nebuvo ko taip daug nuvargti, nes tą dieną jam iki atstovybei buvo netoli eiti. Majus, išbegęs iš Vilniaus 11 dieną, į Berliną atbego 12 d. kovo. Iki 17-tai jis turejo gražaus laiko pasilseti. Jeigu Majus atejo į atstovybę gruodžio 17, o ne anksčiau, tai vien delto, kad fašistams per savo sukaktuves daug maloniau matyti „kairiojo" valstiečio liaudininko karininko Majaus ant pilvo šliaužiojimas.

Šiame savo straipsnyje mes visai neturime tikslo ginčytis del Majaus „parodymų" iš esmes. Mums svarbu Majus, kaipo provokatorius. Todel eisime toliau.

Kapitonas Majus, savo atvykimu į Berliną ir išdavimu savo buvusių draugų, savo provokacinio veikimo nebaige. Juk politine emigracija Vilniuj vistiek pasiliko, savo darbo nenutrauke. Pasirode, kad Majus per anksti pabego. Reikejo provokuoti toliau, bet provokatorius per greit išvažiavo. Atgal grįžti nepatogu. Kitą tokį tinkamą, kaip Majus, kur besurasi. Todel valdžia nutare: Majaus parodymų neskelbti, jo neiššifruoti, bet stengtis jį su emigrantais vel suartinti. Nei „Elta", nei fašistų laikraščiai apie Majų nepratare daugiau ne žodžio. Žiurekit, sakyte sake fašistai—Majus gyvena vienas sau privačiai, žmogus skursta, negriešnas.

### Pirmasis Majaus laiškas Vilniškiams

Kapitonas Majus išdave gruodžio 17-ta, o gruodžio 23 jis jau raso mums ne tiesiog, bet per tarpininką provokacinį laišką. Štai to jo laiško turinys:

*„Mielas Drauge"*).*

Iš Vilniaus begau atgal į Vokietiją, nes neištvere mano nervai: reikejo žmonems kariškos drausmes, o jie nieku gyvu nenorejo manęs suprasti. Atsirado ir tokių, kurie atvirai žadejo mane prie pirmos progos nusauti. Brolau, negaliu dirbti tokioj kompanijoj, per silpnas ir per senas esu, ir nebesuprantu jų norų.

Paskutinis gyvenimas Lietuvoj, pagaliau tokia padetis čia pakirto galutinai mano jegas. Aš vieno tenoriu: dvasisko ir kuniško poilsio, nes be jų nieko nebegaliu dirbti. Ten susitarti man buvo sunku, nes reikejo be poilsio dirbti, o čia aš jegų neturiu. Kas daryti? Tai ir begau .. Apsistojau Berline, nes čia geriau galima rasti žmonių, kurie, gal, pades man isbristi iš sunkios padeties. Stengsiuos gauti dokumentus, parašiau

*) Reikalui esant, Majaus laiškus bus galima ir fotografuotus paskelbti. *Red.*

---

— Bijokit Dievo,—susigraudino moterele, girdedama tiek komplimentų savo telyčiai.—Ji nezagranična, tai teisybe, bet jos motina buvo labai pieninga. Per vasarą keilas puodynes sviesto pridedavau. Smetona—nors rieškučiomis semk.

— Ką? Smetoną? Kur Smetona?—klausia priejęs policininkas.

— Ponuli, pats pažiurek, ar iš tos telyčios negali buti geros smetonos ir sviesto. Žiurek, dar ji ne pieninga, o tešmuo—kaip vedras.

— Kur čia tau vedras? kur smetona? — telyčios uodegą pakelusi piktai šaiposi kreivoji davatka Marjona.

— Tylekit rupužes!—sušuko tvarkos dabotojas.— Aš jums parodysiu Smetoną. Biaurybes, nesigėdi „načalstvos" viesai koliotí. Į nuovadą, bobos! Ir visa procesija su davatka Marjona priešaky, o nelaimingoji smetona užpakaly, nuslinko prie nuovados.

Kas nuovadoj buvo, — liko paslaptis. Bet Kazelis ilgai tures palaukti, kol gaus iš mamytes taip jam reikalingą penkdešimkę.

Turetų Lietuva mažiau smetonos, butų lengviau ir jos žmonems.

Tai buvo vasarą.

Kaimo gale, prie papuoštų pinavijais, rutomis ir medžių šakomis garbes vartų susirinko kaimo jaunimas, vyresnieji ir vaikai. Balta dymais austa stalte pridengtas stalelis. Ant jo gabalas duonos, degtines bonka, vyno keli kaušai ir druska Laukia didelio svečio atvažiuojant

Jaunieji balsus megina, o vyresnieji atskiru burelių kalbasi ir tariasi savais ukiškais reikalais Vaikai prie motinų sijonų prikibę, ar už tvoros kur sulindę, baiiai dairosi aplinkui, nesuprasdami, kas čia tokio bus. Ir labai gražu, ir labai baisu. Ankščiau niekuomet taip nebudavo.

Toli,.. ties beržyneliu pasirode dulkių kamuoliai. Sušvilpė, suspiege. Ir kas tai greitai, greitai pradejo riedeti prie kaimo

Važiuoja, važiuoja, važiuoja, — prašneko balsiai minia. Susijaudinęs policininkas atstate krutinę ir stume viršaitį priešakin. Tas dairosi atgal, nenori eiti, bet policininkas jį pagavęs už skverno tempes ir tiek. Jaunimas jau gieda „Lietuva, tevyne musų"... Pradeda verkti vaikai. Girdisi motinų barimas, o balsusis makabilis—vis artin ir artyn.

Sustojo. Iššoko du vyrai. Vienas su ūsais, o kitas taip sau jaunikls, be usų ir barzdos.

Nedrąsiai, užkimusiu balsu virsaitis pradeda kalbeti:—„Jusų kaskelencija, mums garbe ir šlove...

į Ameriką savo giminaičiams prašydamas pinigų, ir jei visa paslseks, tai greit išvyksiu į Braziliją gyvačlų medžioti. Išsinešiau iš dr. Plečkaičio gavęs 150 zlotu, tai su tais gyvenu. Su dokumentu gavimu užtruksių ligi Naujų Metų, nes dabar trukdo prakeiktos šventes. Visi švencia, o man nors dvesk. Iš laikraščių girdejau, kad dr. Plečkaitis buvęs nesenai Berline (gruodžio 18 ir 19 Internacionalo sušauktoj konferencijoj. *Red.*) Gaila, kad as laiku nesužinojau ir negalejau su juo susitikti. Jis turbut pyksta ant manęs? Ką aš padarysiu ir ar mano kalte, kad aš nebeturlu jegų. Jeigu jis šiuo laiku ligi Naujų Metų dar važiuotų į Berliną, tai pasakyk jam mano norą.

Dabar mano padetis „hužė gubernatorskavo", bet ten bučiau iš proto išejęs.

Linkiu Tau sveikatos etc.
*Antanas Majus".*

Dabar skaitytojau sulygink Majaus „parodymus" „Lietuvos Aide" su šiuo jo laišku. Tarpas tarp jo „parodymų" davimo ir šio laiško parašymo tik 6 dienos. Perskaitę šį Majaus laišką Vilniuj, mes negalėjome ne pamanyti, kad Majus galetų rašyti jį tokį čia pat po išdavimui. Juk rodos visokiam niekšingumui yra ribos Bet faktas lieka faktu.

(Bus daugiau).

# 1. Priešfašistinės kovos fronte.

## Nemokėkime fašistams mokesčių!

Fašistų smurtininkų šaika, pasivadinus, Lietuvos vyriausybe, šiais metais ruošiasi šeimininkauti pas mus, neprisilaikydama net formalaus te setumo. Vadinamas „Voldemaro kabinetas" jau baigia skaičiuoti, kiek jis siemet paims iš Lietuvos gyventojų pinigų ir kur juos pades. Skaičiavimų net nebaigdami, jie jau ima iš musų įvairius mokesčius ir leidžia juos kaip patys nori. Kas dave teises musų krašto užgrobikams buti iždo ir musų kišenio neatsakomingais šeimininkais? Mes esame tiek jau apjodyti Smetonos šnipų, kad neretas užmiršta sau atsakyti į tą itin svarbų klausimą.

Kaip pas mus buvo teiseta Seimo pastatyta vyriausybe, toji vyriausybe sudarydavo tik pasiulymą, tik projektą, kiek ir kam reikalinga lešų valstybes reikalams ir iš kur tas lešas vyriausybe mano paimti. Biudžeto projektas, iš anksto paruoštas, tuomet eidavo Seiman ir pačių žmonių rinktieji atstovai svarstydavo, kas Vyriausybes pasiulymu priimtina, kas atmestina, kas reikalinga pakeisti. Tik po to, kai biudžeto projektas budavo visu smulkumu išnagrinetas iš karto biudžeto komisijoj, o paskui Seimo visumoje, Seimas pagaliaus nutardavo, kiek jis leidžia valdžiai paimti iš piliečių mokesčių ir kaip juos sunaudoti. Po tokio Seimo nutarimo, biudžetas virsdavo įstatymu, kuriame vyriausybe pati neturejo teises nieko pakeisti.

Tokia tvarka valstybes lešoms surinkti ir jas eikvcti nustato musų konstitucija Konstitucija, be to, reikalauja kad naujiems metams biudžetas butų Seimo priimtas dar prieš pasibaigiant seniesiems, kad Vyriausybe galetų teisetai imti naujus mokesčius nuo pirmos naujų metų dienos. Konstitucija pagaliaus reikalauja, kad Veriausybe užbaigus metus, ne veliau, kaip, į pusę metu, duotų Valstybes Kontroleriui pilną pajamų ir išlaidų apyskaitą, o kontrolerius, apyskaitą peržiurejęs, turi pranešti Seimui, ar teisingai vyriausybe mokesčius eme ir juos išleido. Jei vyriausybe kartais leisdavo sau iššokti iš biudžeto nustatytų ribų, ji galejo but Seimo ar pavaryta, arba net atiduota teisman.

Argi reikia aiškinti, kad tik tokios tvarkos prisilaikant, kraštas ga'i but tikras, kad jo sunkiai pelnytas centas, patekęs iždan, bus taip sunaudotas, kaip kraš-

---

— Palauk,—tempia jį už skverno policininkas,— tai dar ne tas, palauk, — stabdo nusigandusį viršaitį, o automobiliu atpyškejusieji nosis užrietę aukštyn, priejo prie kaimiečių ir paklause:

— O pas jus kaip, viskas tvarkoj?

— Taip ponuli, taip, — pasigirdo moterų balsai. Norejom surio ir sviesto atnešti, bet ponas nuovadas sako, kad miestiški svečiai kaimiškai nemegsta valgyti.

O viena žingeidi moterele klausia:

— Ponuliai pasakykit, o kaip ponui prezidentui į ranką bučiuoja.

Vienas iš atvykusių pasipiktinęs:

— O tamsta manai, kad kur kitur.

Kai kas nusijuoke.

Bekalbant, vel pasigirsta automobilių sirenų balsai. Policininkas ir du atvykę ainiuolai sargai tvarką daro. Vaikus stumia į užpakalį, jaunimą rikiuoja kairej, o viršaitį pastato prie stalo ir įsako jam kalbeti ne „ksakselenciją", bet į „ekscelenciją". Žmogelis krapšto pakaušį, bando liuiką uždegti, bet jam nebeleidžia.

Atvažiavo. Pradejo lipti iš automobilių visokie ponai. Ūsuoti, barzdoti, su žibančiais guzikais, šarvuoti ir visiškai be šarvų. Viršaitis sveikina. Iš „ekscelencijos" pas jį belieka tik — „celencija" ir ta staiga nutruksta. Svečiai geria degtinę, ragauja alų, duoną laužia, dažo ją į druską ir, pažadeję daug visokių ukininkams laimių, važiuoja toliau. Žmones skirstosi. Vienas kitam sako:

— Tris dienas gaišome, vartus stateme, medžlų šakas laužeme, o jie atvažiavo, išmauke degtinę vyną ir nupyškejo sau toliau. Vargu iš tų pelų bus grudų.

Toj pačioj kelionej prie kito kaimo garbes vartų vienas jaunuolis sveikindamas aukštuosius svečius pasake:

— Tu, o Ekselencija, esi tas, *kurs mus išvedei iš laives*... Bet staiga jis nutilo, galvoja, bet savo posakio pataisyti nebeįstengia. Ekselencija ir jo palydovai jaudinas. Įtartinai žiuri į susikamfuzinusį jaunuolį, į susirinkusius kaimiečius, bet niekur jokio pavojaus nesimato. Veidai kaimiečių ramus, kai kuriame reiškiasi šyptelejimas, bet ką iš tikrųjų jie mane, tai neteko patirti nei pačiai ekscelencijai, nei jo guzikuotai svitai.

Svečiams nuvažiavus, ponas nuovadas lermą padare. Žadejo visus į ožio ragą suvaryti. Jaunuolis aiškinos, kad jo liežuvis į tą pusę nukrypo, tai jis jo atgal nieku budu negalejo atstatyti. O moterelės, galvas linkuodamos ir dusaudamos, kalbejo:

to dauguma per savo atstovus nutars? Biudžeto nustatymo teise yra visų svarbiausia—Seimo teise, tai galingiausia jo rankose priemone palaužti kiekvieną vyriausybę, kuri nepanorėtų Seimo klausytis, nes be pinigų neatsilaikys jokia vyriausybe.

Šiandien mes Seimo nebeturim. Fašistų šaika, paleidus senąjį, ne nemano naujojo rinkti. Musų demokratines santvarkos budeliams be Seimo daug patogiau ir ramiau. Jiems reikalinga tamsaus urvo, kur, niekieno neprižiurimi pries nieka neatsakomingi, laisvai ir patylomis galetų vagiliauti iš iždo liaudies pinigus, smaugti kraštą, kalti jam naujus pančius. Seimo jie netik nepakenčia, bet ir bijosi, kaip bijosi plešikas nepaperkamo teisejo kameros. Ir todel Smetona niekuomet geruoju nesutiks paskelbti naujus rinkimus musų Konstitucijos pagrindais, netik vengdamas susivaržymo ateityj, bet ir bijodamas atsakomybes už praeities darbelius.

Dabar Voldemaro vyriausybe pati nustato šiems metams mokesčius, pati juos tvirtina, pati rinks ir išleis, niekam neduodama apyskaitos, nes ir valstybes kontrolierius yra jų šaikos žmogus. Ir kam bus naudojami iš musų surinkti pinigai? Kas trečią musų seka Smetonos šnipas, musų pačių apmokamas. Už musų pinigus Smetonos šaika stato valdininkais tik tokius žmones, kurie tinka buti jos klusniais bernais, už tai patiems valdininkams paleidžiama rankos jodyti mus nieku nesivaržant. Musų pinigais fašistai peni fašistus karininkus, kad reikale turetų prieš mus ginkluotą kumštį. Iždo lešomis leiždiami fašistų laikraščiai ir knygutes žmones mulkinti. Iždo pinigais tukinama visokie parazitai, kurie tik imasi fašistų šaikai pataikauti. Iš iždo semiasi patys fašistų šaikos atamanai: girtuokliaudami, pirkdami sau užsieniuose vilas, arba dedami vogtus pinigus užsienių bankuose vargo dienai.

Blogiausia yra tas, kad Smetonos — Voldemaro šaika, savo nuožiura eikvodama iždo lešas, kuomežiausiai rupinasi jas sunaudoti krašto ukiui vystyti, kelti liaudies švietimą, gerinti žmonių gyvenimo sąlygas o dabar tik vieni dalyku susisieloję,—kaip issilaikytę valdžioj ant musų nugaros.

Mokedami fašistams mokesčius, mes patys vejame sau botagą ir įdedam jį į smurtininkų rankas. Mes patys padedame palaikyti tokias politinio gyvenimo sąlygas, kuriose mes pamaži virstame užgrobikų vergais ir daromes jų darbų padejejais. Tik reikia įsigilinti, kiek šlykščios paniekos mes dedame patys ant savęs savo rankomis, tyledami prieš apnikusius mus fašistus ir dar padedami jiems tvirtintis savo vergišku nuolaidumu. Mes ilgai kovojome už musų krasto laisvę, už jo demokratinę santvarką, už jo kukuringą ateitį, už teisę buti tos ateities šeimininkais. Ir dabar užteko ant musų užgriuti saujelei musų pačių išpenetų parazitų, kad mes prieš juos nusilenktume.

Geda mums patiems, jei nesugebesim nusivalyti nuo apnikusio mus brudo. Geda prieš pasaulį,—prieš tuos musų kovotojus, kurie nesvyruodami dejo savo galvas už laisvą demokratingą Lietuvą; geda prieš musų ateitį, jei leisime politiniams Lietuvos banditams užgriozdinti jai kelią.

Ir todel mes su visu nuosirdumu kviečiame jus, Lietuvos piliečiai, pakelkite kovą prieš šlykštų ir mus gedinanti režimą Lietuvoj. Kelkite kovą visomis priemonemis. Ir viena svarbiausių priemonių,—*nemokekite Smetonos šaikai mokesčių.* Nemokekime mokesčių, kol bus atstatyta Lietuvoj teiseta demokratine santvarka. Nemokekime tol, kol bus išrinktas Seimas musų konstitucijos pagrindais, ir kol jis pats paskirs mums, kiek turime moketi. Nemokekime plačiai susitarę, vienas kitam padedami, vienas kitą gindami nuo Smetonos kreishauptmanų ir vorštejerių. Tas kovos budas su musų banditais bus nesunkus ir sekmingas, jei tik mokesim jon stoti kietai susitarę, kietoj vienybej, skersai ir išilgai viso krašto.

*Valstietis*

Panevežys, 12 III.

# Po priedanga patriotizmo.

*(Medžiaga istorijai).*

(Tęsinys, žiur „Pirmyn" № 4—5).

**Papildomos žinios apie Kazio Mažeikos sušaudymą**

Kaip jau rasemе, draugas Mažeika buvo sušaudytas Marijampolej. Apie Jo sušaudymą redakcijai yra atsiųsta papildomų žinių.

---

— Gerai, kad visiškai nesustingo. Prieš tokius ponus kalbeti, tai ne su mergomis ant šieno kutuliuotis. Pagaliau, kas čia blogo.

Gal buvo tokia Dievo valia, o su Dievu nesibarsi.

Tačiau rimtesnieji ukininkai susirupinę taresi:

— Dievo valia, tai Dievo valia, bet kad tik nepakeltų žemes mokesčių. Tada ir su Dievo valia ubagais nueisim.

Tokie tai įspudžiai užsiliko iš prezidento keliones po Lietuvą.

* *

— Alio! Alio! Alio! Kaunas, Lietuva. — Šaukia galingoji radio stotis. — Prezidentas truputį serga, bet tai niekis, greit pasveiks. Pinigų pilnas iždas, nera kur jų deti, gerbuvis kas dien kyla. Vyriausybe konsoliduojasi. Partijos nyksta. Plečkaičiui kaput. Vienybe, vienybe, vienybe. Dabar giedokim aleliuja.

— Petrai, duok pinigų, vakarienei dešros reikia pirkti.

— Atsitrauk, nekliudyk. Ar negirdi, kad radio stotis gieda Aleliuja.

— Alio! Alio! Alio! Socialistai susikompromitavo, valstiečiai liaudininkai sunims šėką piauna, krikdemai svolačiai, visi kiti nieko neismano. Tautininkai. Vienybe, vienybe, vienybe Lietuvoj klesti.

— Papa, duok penkius litus. Mokytojas liepe naują sintaktę nusipirkti.

— Nelyski

— Alio! Alio! Alio! Ukininkų vienybe, kunigų vienybe, dvarininkų vienybe, muilininkų vienybe, smetonininkų, atsiprašau, pieno perdirbimo, desrininkų vienybe yra Lietuvos valstybes pagrindas.

— Pone, atejo darbininkai, prašo pinigų už suskaldytas malkas.

— Eikit jus visi po velnių. Iš kur aš jums pinigų gausiu. Aš ne bankas, kad galečiau visą svietą aprupinti. Eikit pas radio Sako, ten aukso ir vištos nelesą, smetonos su kaupu, gerbuvis. O, velniai! rupužes!

Kambary sužvangejo, sudrebejo, subildejo ir pabiro į visus kampus skelveldros.

Radio geras ir naudingas išradimas. Tačiau pusalkanam Lietuvos valdininkui ir radio kai kada nervus pagadina. Ypač, kai jis pasidare fašistines katarinkos gramofonu.

(B. d.)

Karo lauko teismas prie 9 p. pulko, kuris draugą Mažeiką be jokios kaltes pasmerke sušaudyti, susidejo iš sekančių asmenių:

1) 7 kuopos vado kapitano *Matelio*
2) 3 „ „ „ *Stukelio Juozo*.
3) 8 „ viršilos *Beito Aleksos*.
4) Nuolatinio pulko teismo sekretoriaus vyr. leitenanto *Gruseckio*.

Visi keturi „teisejai" rinktiniai fašistai. Savo žiaurumu, jie 9 pulke labai gerai žinomi visiems kareiviams. Vpatingai biaurus Gruseckis.

Kuomet fašistinis karo lauko „teismas" pasmerke draugą Mažeiką sušaudyti, tai pastarasis padave Smetonai prašymą dovanoti jam gyvybę. Mažeikos tevas taip pat važiavo į Kauną ir dejo visas pastangas, kad apsaugoti nuo sušaudymo vienatinio savo sunų. Be kita ko, buvo atsikreipta ir į ponią *Tubelienę*, kad ji, kaipo įtakingo fašistu ministerio Tubelio žmona, paveiktų gerojon pusen į Smetoną, o dar labiau—į Smetonienę. Tuo laiku Kaunas ir visa Lietuva dar gyveno įspudžiais, kokius iššauke visuomenej žiaurus Tauroges revoliucionierių sušaudymas. Visos visuomenes buvo labai įtemptas upas. Liaudyje eme kilti griežtas protestas prieš Smetonos karo lauko teismus ir prieš jo šaudymus. Todel valdžia, tuo metu viešai šaudyti bijodama, žude slapčiomis. Tokiu tai laiku drg. Mažeika atsiunte Smetonai prasymą dovanoti jam gyvybę, o Mažeikos tevas už paskutinius grašius atvažiavo į Kauną sunui užtarytojų ieškot .

Ponia *Tubeliene* — užtikrino, kad daugiau jau nieko nešaudys! Todel Mažeikos tevas galįs drąsiai grįžti namo ir buti ramus—jo sunaus gyvybe laiduota.

Tėvas lengviau atsiduso ir namo pargrįžo ramus. O jo sunų *sušaude*. Tai štai kaip „mielaširdingosios" Lietuvos ponios meluoja žmonems, juos apgaudinedamos.

Smetona norejo, kad Mažeiką nužudytų, bet nenorejo buti jo mirties tiesioginiu kaltininku. Juk ir taip jau nabago sąžine turi dvi kreivas priesaikas ir virš simto žmonių gyvybių! Kauno sunkiųjų darbų kalejime mažai rasis galvažudžių su tokiu aukštu stažu, kaip Smetona. Todel Smetona, gavęs pasmerkto mirti Mažeikos prašymą, nieko neatsake. Visai teisingai galvodamas, kad karo lauko teismas, nesulaukęs iš Smetonos atsakymo per 48 val., Mažeiką sušaudys. Tuomet Smetona, žinodamas, kad Mažeikos gyvo jau nerą, — davanos gyvybę. Smetona pilotiškai nusiplaus rankas. Nes juk jis „nekaltas", jeigu atsakymas pavelavo.

Taip darydavo Muravjovas Korikas su sukileliais per lenkmečius. Muravjovo sekretorius savo atsiminimuose paduoda tokį atsitikimą. Vienas del sukilimo pasmerktas pakarti buvo, ir padavęs carui prašymą palikti jam gyvybę. General gubernatorius Muravjovas žinojo, kad pasmerktasis turi Petrapily stiprių užtarytojų ir todel gali atsitikti, kad caras susimyles. Bet tuo momentu, kaip pasibaige valandos, per kurias turejo grįžti atsakymas iš caro, kaip atejo paštas, Muravjovas peržiurejo visus atsiųstuosius raštus, bet vieną pavartęs padejo šalin ir įsake eiti ir pasmerktąjį tuojau pakarti, o įsakymą ispildžius, sugrįžti ir jam pranešti. Muravjovo įsakymas buvo ispildytas. Tuomet jis atpleše voką ir — rado jame caro „susimylejimą". Todel pasiunte carui raportą: „susimylejimas pasivelavo, teismo nutarimas jau įvykdytas".

Neigudę Smetonos karininkai buvo tiek negudrus, kad išejus 48 valandoms Mažeikos nešaude, bet vis lauke, ką gi atsakys jo Excelencija, Lietuvos budelis Smetona. Žinoma, Smetona, matydamas, kad reik atsakyti po trijų dienų—atsake, kad Mažeikos prašymą atmetes.

Šitokio Smetonos atsakymo nieks nęsitikejo. Nesitikejo jo ne pats pasmerktas s Mažeika. Jis buvo ramus. Jo kalejimo draugai taip pat. Del Mažeikos mirties bausme buvo tuo labiau žiauri, kad jis buvo dar visiškai jaunas, fiziniai silpnas ir nepapilde tokio nusižengimo, net prieš fašistinę valdžią, del kurio butų galima jį žudyti.

Mažeikai sušaudyti paskyre 1 kuopą. Kuopos vadas kapitonas Gustaitis atejo iš vakaro ir paklausęs kareivių, kas norį rytoj eiti šaudyti pasmerktųjų. Jis manė, kad atsiras daug savanorių. Bet apsivylė. Mažeikos šaudyti nepasisiule ne vienas kareivis. Tuomet jis pats parinko penkis iš burininkų kareivius. Sekantį rytą švede draugą Mažeiką į kraštą pulko rajono, netoli Kumelionis tilto, važiuojant iš Marjampoles tiesiai ant Šešupes kranto. Ties pacia duobes buvo įkaltas žemas baslys Prie baslio pririšo draugo Mažeikos rankas. Kareiviai atsistoja per 15 žingsnių nuo jo—paleido suvius. Drg Mažeika nugriuvo į duobę. Gydytojas apžiurejo — buvo pataikytos dvi kulipkos. Mažeika dar buvo gyvas, bet gadytojas pasake, kad tuoj mirs.

Šis Mažeikos nužudymas i 9 pulko kareivius padare labai skaudu įspudį. Per kelias dienas nieks nenorejo pažiureti net į tą šalį, kur priversti prievarta kareiviai turejo prieš savo norą atlikti budelių pareigas.

Nelaimingas Mažeika, nelaimingi 9 pulko kareiviai, kuriuos verčia žudyti kovotojus už liaudies laimę, nelaimingą tautą, kurią valdo tironai!

Be to, reikia pažymeti, kad nužudę Mažeiką, fašistai tuomet užsienio spaudoj apie tai buvo parašę, — tą žinią užginčijo ir paskelbe, kad nieko panašaus nebuvo. Mat, budeliai, prisidengę patriotizmo skraiste, bijo parodyti savo tikrąjį veidą pasauliui.

---

## Kas kalbama dabar Lietuvoj.

(*Nauji priežodžiai*).

1. Aiskinasi, kaip „Lietuvos Aidas" prieš Kairį.
2. Bijo, kaip ministeris pirmininkas burmistro Vileišio.
3. Bergždžias, kaip Voldemaro darbas.
4. Dingo, kaip baronas Šilingas iš fašistų kabineto.
5. Loja, kaip tautininkai prieš demokratiją.
6. Stena, kaip Gustainis su Šalčiu, gimdydami provokacijas.
7. Klaidingi, kaip kanauninko Tumo laiškai spaudoj.
8. Gieda, kaip Neo—Lithuania „Glovanezzą".
9. Pakilo, kaip Voldemaras Ženevoj, o nutupe, kaip ponas Augustinas Karaliauciuj.
10. Dygsta, kaip špikai Kauno.
11. Pučia, kaip Kauno studentai prieš Včo kumelinę konkę.
12. Pavojinga, kaip lietuviškoji Smetona.
13 Ruošias, kaip krikdemai prie pučo.

---

## Liberalizmas ir demokratija.

(Tęsinys, žiūr. „Pirmyn" Nr. 4—5).

Prisiminkime tik senąją Rusiją, kurios globoje mes buvome virš šimto metų ir pamatysime, kad nors ten liberalų buvo ir ne perdaugiausia, bet jų didvyriski žygiai, jų sukilimai prieš baudžiavą, prieš biurokratizmą, prieš absoliutinę monarchiją, — gerokai įbau-

gino tų laikų valdovus ir dave aristokratijai suprasti, kad reikia žmones skirti nuo gyvulių. Tiesa, jie žuvo nelygioj kovoj, bet jų darbų atmintis, tarpe tų, kam brangi laisve, liks amžinai. Į žuvusiųjų vietas vis nauji stodavo ir paruošiamasis išsiliuosavimo darbas ejo po senovei. Nors ilgą laikotarpį Rusijos liberalai beveik kaip ir nesirode, tačiau jų intensyvaus darbo vaisiumi tenka skaityti 1917 m. vasario revoliuciją, sutrupinusi Rusijos absoliutinę monarchiją. Rusiją privede prie katastrofos pats gyvenimas, bet visa vasario revoliucijos vadovybe buvo liberalų.

Ir kas gi tokie buvo tie liberalai? Į liberalų eiles stojo visa prispaustoji buržuazija: priešaky viso judejimo ejo, be abejo, visa apšviestoji inteligentija: mokslininkai, rašytojai, advokatai, gydytojai, apšviestesnieji pramonininkai ir pirkliai. Senoji tvarka jiems visiems buvo sunki našta, nors palyginamai lengvesne, negu liaudžiai; valstybinį gyvenimą tvarke valdininkai už bajoriją, kiekviename žengsny del savo asmeninių sumetimų statydami įvairias kliutis buržuazijos ekonominiam išsivystymui.

Kad dalykas butų aiškesnis, ženkime truputi atgal. Jau aukščiau paminejome, kad liberaline buržuazija kovojo už panaikininimą baudžiavos. Paviršutiniai žiurint atrodo, kad buržuazijai pagailo dvarininkų kamuojamų valstiečių ir žmoniškumo delei — buržuazija stojo griežton kovon. Bet giliau pažvelgus į dalyką išeina štai kas.

Buvusi anais laikais baudžiava, labai kliude buržuazijai pletoti savo įmones del stokos darbo rankų, nes buržuazijai buvo aišku, kad tikru samdomu darbininku gali buti tik „laisvas žmogus", nepririštas prie dvaro ir dvarinininko žemes. Tais sumetimais buržuazija ir stojo kovon prieš buvusią bandžiavą. Bet kadangi ir panaikinus bandžiavą, paliekant kitus suvaržymus ekonomine pletote negalima, tad buržuazija, aiškiai suprasdama savo interesus, kovojo toliau, reikalaudama „vis škos ekonomines laisves". Ekonomine laisve reiškia, kad valstybe nieku budu neprivalo kištis į ekonominių kovų reikalus: — neprivalo ne ragʼnti, ne varžyti prekybos ir pramones, neprivalo kištis į darbdavių su darbininkais samdymo sutartis, neprivalo uždrausti perdaug sunkius vaikų darbus, darbo ilgumą nustatineti ir t. t. Liberalizmas mokino, kad visiška konkurencijos laisve yra naudinga visiems: — jeigu ekonomine kova eis be jokių iš viršaus varžymų, tai kiekvienas geriausiai išmoks apginti savo asmeninę nauda, o tuo pačiu bus pasiekta didžiausi nauda del visų. Nuo to laiko jau senai paaiškejo, kad tas toli gražu ne taip yra, kad laisva interesų kova reiškia:— laisvą išnaudojimą silpniųjų galingaisiais, kad alkanas prieš sotą nepajegia apginti savo interesų, kad „laisva suturtis" darbininko su darbdaviu nuveda darbininkų į žiaurią vergiją. Tas liberalų ekonomines laisves mokslas buvo labai naudingas buržuazijai; ji jausdama savo jegą, ekonominej kovoj nieko nebejojo, o bent koks tos eksploatacijos suvaržymas iš viršaus, buržuazijai ir kapitalui yra, žinoma, negeistinas. Tais laikais dauguma mokslo vyrų su tokiais buržuazijos išvedžiojimais sutiko, nes buvo pratę matyti, kad bent koks įsikišimas valdžios, jos „rupesčiai" piliečių reikalais— yra vien tik kenksmingi, be to, praktikoje tos visos „laisves" nebuvo ganetinai įsigyvenusios. Ir tik veliau išsivyste ir pasirode visas begediškumas „laisvo" pavergimo darbininkų kapitalistais.

Liberalai, gindami ekonominę laisvę, daeidavo net ligi to, kad ten kame tai įsivaizduodavo jie turį valdžią, įstatymais drausdavo darbininkų sąjungas ir streikus. Tokį savo elgesį liberalai pamatuodavo, aiškindami, kad darbininkų sąjungos ir streikai varžo laisvę kiekvieno atskiro darbininko. Iš to matyti, kad jau ir anais laikais laisves obalsis buvo vartojamas pridengimui grynai buržuazinių interesų. Tačiau nežiurint viso to, liberalizmas, imant bendrai, daug yra padejęs žmonijai kovoti su vergija ir despotizmu.

Taip buvo anais laikais, bet šiandien daug kas pakitejo; senojo liberalizmo nebeliko, — jis ištrupejo į visokias partijas, grupes, su įvairiais siekimais ir idejomis. Šių dienų liberalizmas yra priemęs kitokias formas ir, pris taikęs laiko reikalavimams, eina kovon nešlnas moderniškus obalsius

Dabar mums reikia pakalbeti specialiai apie Lietuvos liberalus, kurie mums svarbus del to, kad jie yra opozicijoje ir, kovojant su fašizmu, gali netiketai tapti musų talkininkais. Bet šiandiena apie juos mes negalime pasakyti taip, kaip apie senoves liberalus, negalime apibrežti, kad tai bus žmones, pripažistantį tokį tai mokslą, vedantį kovą už tokias tai idejas, išeinantį iš tokiu tai klasių, su tokiais tai interesais.

Ne, to pasakyti ir griežtas linijas nustatyti mes negalime. Kad nors kiek arčiau pažinus šių dienų musų liberalus ir galimai aiškiau apibudinus jųjų ypatybes, reikia imti juos tokiais, kokie jie šiandieną yra su jų programomis, jų tikslais ir siekimais,

Viena dalis musų liberalų priklauso stambiosios buržuazijos sluoksniams, tai bus: apšviestesnieji dvarininkai, europiejiškai galvojantį pramonininkai, stambesnieji pirkliai, bankininkai, namų ir „centriukų" savininkai ir t. t. Visi jie prie dabartines fašistų valdžios, palyginamai, gyvena labai gerai, bet vis delto turi rimtą pagrindą buti nepatenkintais dabartiniais suvaržymais bei visokiais fašistų sauvaliavimais.

Liberaline buržuazija, turedama savo rankose kapitalus ir jausdama pinigo galybę, norėtų paimti krašto valdymą į savo rankas; ji turejusi progos arčiau pažinti Vakarų Europos valstybių sutvarkymą, kur gyvenimas eina daug plačiau ir laisviau, negali pakęsti tų suvaržymų, su kuriais tenka susidurti tokiame mažame kampely; ji jaučiasi, kad paimtų valdžią į savo rankas, kitaip viską sutvarkytų ir pirmoj eilej, žinoma, apsirupintų pati save. Tai žmones *grynai auksinio dievaičio garbintojai.* Jeigu jie kartais ir iškelia šiokius tokius obalsius, tai reikia pasakyti, kad tie obalsiai daugumoje yra falšyvi, nes juose gludi paslepta priemone dasigauti valdžios.

Šis stambiosios liberales buržuazijos sluoksnis Lietuvoje savo politinių organizacijų, su tiksliai apibrežtais siekimais, kaip ir neturi; dalis jų yra pasekejai senosios Rusijos kairiųjų kadetų ir butų linkę atiduoti savo simpatijas kairiajai musų liberalinei srovei, nelyginant mirusiai „D. L. Sandarai", arba kaip dabar yra—„Uk. Partijai". Bet kadangi tojі srove platesnių masių pritarimo neturi, tai iki šiol Lietuvos politiniame gyvenime žymiau ji negalejo pasireikšti.

Kita šaka tos liberales buržuazijos yra labiau konservatyve, paeinanti iš dešiniųjų Rusijos kadetų; simpatizavo desinei liberalų srovei „Pažanga". O kuomet „pažangiečiai" pradejo išsigimti į tautininkus ir veliau sudaužę savo senuosius dievus nusilipde „naujosios eros" balvonelį fašizmą,—tai veik visos „svaresnes" liberalines buržuazijos simpatijos nuo jų atšlijo. Nors fašistiniai diktatoriukai ir stengesi įtikti buržuazijai, bet ne visai mokejo, o antrą, tas nera jau taip lengva, ypač, kad gyvenimas labai sudetingas ir kartais neviętoj paspaudimas ar pasukimas vieno menko šriubelio, lyg toj mašinoj, sukelia didelį bildesį ir viską pagadina.

Dabartiniu laiku Lietuvoj stambiosios liberalines buržuazijos sluoksniai politinių organizacijų žvilgsniu yra visai padrikę, neorganizuoti taip,—kad žymesnis vaidmuo politiniame gyvenime is jų bent tuo tarpu neišsivystys.

Tai tokios maždaug šiuo momentu yra Lietuvoje dvi pirmosios liberalines buržuazijos grupes, kurias

tenka priskirti prie dešiniojo sparno daugelių atvejais dabar favorizuojančio su fašistais.

Trečioji liberalų grupe, labiau progresyvingesne, susideda iš taip vadinamosios buržuazines inteligentijos; čia įeina daugelis advokatų, gydytojų, profesorių, inžinerių, apšviestesniųjų valdininkų ir t. t., tos musų inteligentijos viršunes, nors kai kurie iš jų ir neturi stambios nuosavybes, bet užimdami geras vietas, turedami iš savo profesijų stambias pajamas, vis delto neblogai gyvena ir, žinoma, nepalyginamai geriau, negu smulkioji vargo inteligentija, gyvenanti beveik proletariškai, tačiau labai yra pasipiktinę fašistų viešpatavimu.

Ši liberalų grupe savinasi savo pradžią nuo V. Kudirkos ir „Varpo" laikų. Tai kadaise buvusi „Demokratais", veliau virtę „Socialistais Liaudininkais Demokratais", gi dabar jie pasiliko sau vardą—„Valstiečiai-Laudininkai". Šitoi liberalų grupe, nors besitaikindama laiko aplinkybems, kaitaliojo savo programas ir pasivadinimus, bet šiandiena Lietuvoje ją tenka priskaityti prie didesnių ir labiau organizuotų politinių partijų. Tos partijos vadai, iškeldami progresyvesnius obelsius, patrauke šiek tiek platesnes mases. Anais sunkiais caro Rusijos laikais, kuomet viešpatavo persekiojimai ir visokie suvaržymai, dauguma šios partijos vadų, dirbdami visuomeninį darbą, svajojo, kad kaip nors išgavus tautinę autonomiją, o tai, girdi, padirbetumem „tevynes labui". Bet gyvenimas dave daug daugiau — Fortuna pakišo visišką Lietuvos nepriklausomybę! Žinoma, džiaugsmams nebuvo galo. Ir nestebetina: tiek metų vargus svetimoje priespaudoje, atsidare durys į visišką laisvę! Vadai, suprantama, tuojau šoko prie valdžios vairo ir visa energija pradejo „kurybinį" darbą. Bet kas iš to viso išejo, tai galejo kiekvienas pastebeti, kuris nors kiek plačiau sugeba pažvelgti į gyvenimą. Musų kairieji liberalai, arba kaip jie save vadina-liaudininkai, uzmiršę pergyventas po svetimu jungu sunkenybes ir vargus, susidejo su stambiąja konservatyve buržuazija, su juodaisiais reakcininkais krikščionims ir su dešiniaisiais liberalais, ir lygiai tokiais pat metodais, kaip senoji caro valdžia —tik dar žiauriau ir atkakliau smauge Lietuvos liaudį,—šaude ir grudo į kalejimus Lietuvos darbo žmones. Tokius savo šlykščius darbus jie prieš pasaolio akis pridengdavo „pereinamuoju momentu" ir „tevynes išdavikais". Tas jų sutartinis „kurybinis" darbas, tas jų „respublikos vardu" darbo žmonių persekiojimas ir žudymas truko nuo pradžios 1919 iki 1923 m., t. y., iki sustipreję juodieji reakcininkai musiškius kairiuosius liberalus visiškai nuo valdžios vairo atstume. Liberalai (liaudininkai) jau buvo belinkstą pulti į kojas reakcininkams ir bile kokomis sąlygomis prašytis į bendrą „kurybinį darbą", bet nematydami tokiam savo žygiui patarimo iš apačios—susilaikė. Ir taip merdejo iki 1926 m. pavasario, kuomet Seimo rinkimų banga juos vel išmete į paviršių ir pastate Valstybes priešakin. Čia vel prasidejo neapsakomas jų džiaugsmas, lyg tų mažų vaikų, radusių molinį arkliuką. Vienok tas džiaugsmas buvo neilgam: iš pagrindžio išlindo nykštukai ir iš musų vaikučių ne tik žaislelį ateme, bet ir pačius išsvaide iš šiltos grįčios!...

*P. Snekutis*

(B. d.).

---

# Prie J. Plečkaičio bylos.

Skaitytojai pamena, kad prieš kurį laiką, dabartine valdžia paskelbe spaudoje žinią, buk J. Plečkaitis, budamas Seimo atstovų s.-d. frakcijoj, nuo 1922 - 1923 m., kartu tarnavo už atlyginimą žvalgyboje. Bet tą savo žinią, jokiais dokumentaliais ir įrodymais nepatvirtino. Priešingai. Valdžia savo spaudoj rase, kad tokius „įrodymus" yra gavęs K. Bielinis. Bieliniui pareiškus, kad jis jokių įrodymų negavo—tas pats „L. Aidas", paskelbe, kad ne Bielinis, bet St. Kairys gavęs patirti iš „autentiškų" šaltinių apie J. Plečkaičio tanavimą žvalgyboj. Bet kuomet S. Kairys „L. Žiniose" pareiške, kad ir jis iš nieko negavo jokių įrodymų—tuomet „L. Aidas" stengesi visus įtikinti, kad Kairys meluoja. Taip visą laiką ir vilkinosi tas dalykas. Bet štai, pasistengta jam padaryti galas. J. Plečkaitis ankščiau pareiškęs, kad už tuos šmeižtus trauks valdžios atstovus teisman—dabar padare konkrečius žygius, kad visą tai išaiškinti nepriklausomame teisme. Tuokiu budu *nepriklausomas teismas tars galutiną žodį del tų kaltinimų, kurie metami ant J. Plečkaičio.* Čia spauzdiname nuorašą to pareiškimo, kurį J. Plečkaitis 13. III, pasiunte L. S. D. P. C. K, — įgaliodamas jį davesti bylą iki galui.

*Redakcija.*

## CENTRO KOMITETUI

*Kaunas, Keistučio g. 40.*

Pareiškimas.

Esamoji Lietuvos valdžia, Piliecių Aps. Departamento Direktoriaus Staškevičiaus asmenyje, praneše spaudai pakartotinai, kad aš esu buvęs politines policijos agentas. „Lietuvio" redaktorius Liudas Noreika ir „Lietuvos Aido" redaktorius Valentinas Gustainis šitą žinią, įvairioms progoms pasitaikius, skelbe jų redaguojamuose laikraščiuose, kaipo tikrą. Todel visi trys mineti asmens vienodai kalti sąmoningame platinime spaudoje mane šmeižinančių žinių.

Esamose sąlygose aš negaliu kreiptis į teismą Lietuvoje ir prašyti visus tris minetus asmenis nubausti. Teismas, kad galetų mano byloje daryti savo sprendimus bešališkai, turi buti nuo valdžios ir valdančios partijos spaudimo ir sauvales nepriklausomas. Vienok taikos teisejas, kuris negrinetų mano skundą prieš esamos valdžios atstova, direktorių Staskevičių ir prieš valdančios partijos vadus Noreiką ir Gustainį, negaletų užsimirsti, kad jeigu jis pripažintų p p. Staškevičių Noreiką ir Gustainį kaltais šme žime ir juos nubaustų, tai diktatoriška valdžia ras pakankamai priemonių teisejui atkerstyti.

Dar svarbesne priežastis, kuri sulaiko mane nuo teismo Lietuvoje yra ta, kad aš neturiu galimybes stoti į teismą pats. Aš dar nežinau, kuriais budais esamoji valdžia ir tautininkų partijos vadai stengsis teisme įrodyti, kad aš tikrai esu buvęs žvalgybos agentu. Bet atsargumo delei, iš kalno turiu pasirupinti, kad turečiau neapręžtą galimybę nuo jų melų apsiginti. Negalima iš manęs reikalauti, kad byloje, kurioje turiu gintis nuo šlykščiausiai sufabrikuoto šmeižto, kreipčiausi su skuntu į teismą Lietuvoję, pats neturedamas galimybes dalyvauti teisme, bylą nagrinejant.

Manau, kad šios dvi priežastys yra pakankamai svarbios, kad suprasti, delko esamose Lietuvoje sąlygose negaliu traukti teismo atsakomyben del šmeižimo nei valdžios atstovą poną Staskevičių, nei valdančios partijos vadus p.p. Noreiką ir Gustaini, iki Lietuvą valdo asmenys, sulaužusieji Konstituciją ir pamynę po kojomis teisetumą, iki visuomenei neduota jokios galimybes kontroliuoti valdžios veikimą ir pareikšti savo valios, - iki tol aš netrauksiu Lietuvos teismo atsakomyben, nei valdžios atstovų, nei valdančios partijos vadų.

Vienok, jeigu aš šitokiu pareiškimu užbaigčiau savo pasiaiškinimus del užmetamo man tarnavimo

žvalgyboje, tai tuloje visuomenes dalyje galetų paslikti įtarimo, kad aš, gal, teismo bijausi, todel kaltinimai, gal ne visai be pagrindo. Šita aplinkybe verčia mane reikalauti is valdžios atstovo p. Staškevlčiaus ir iš p.p. Noreikos bei Gustainio įrodymų, bet, suprantama, *sąlygose, kuriose vienodai ir jiems ir man butų pakankamai prieinamos visos galemybes savo tiesai įrodyti.* Šitokias sąlygas, mano giliu įsitikinimu, gali duoti trečiųjų teismas, jeigu jis bus neįtralej teritorijoj, pav. Vokietijoj.

Valdžios atstovas Staškevičius pareiške spaudos atstovams, kad aš vengiu teismo, ir piktinasi ir smerkia mano „provokatoriškus" darbus. Na, savo siulymu aš suteikiu jam pilnos galemybes įrodyti, kas turį daugiau pagrindo bijotis nepriklausomo teismo: jis ar aš. Jeigu jis atsisakys nuo treciųjų teismo tokioje vietoje, kurioje aš turiu galemybes buti, pats ir į visus užmetimus atsakyti ir visokius priešingos puses „įrodymus" teismui išaiškinti, tai Lietuvos visuomene težino, kad ne aš bijau nepriklausomo teismo, bet valdžia ir diktatoriskos partijos vadai.

Tulas, aukštai stovis tautininkas, kurs savo pavardes nesiteike pranesti, spaudoje paaiškino, kad aš, girdi, buvęs ne agentu žvalgyboje, bet teikęs žinias Piliečių Apsaugos D-to Direktoriui betarpiai. Manau, kad tas Direktorius, tiesos delei neatsisakys atvykti į teismą, kad man į akis pasakyti, kada, kuriose aplinkybese ir kurias žinias as jam teikiau.

Kadangi p. Staškevičius pareiške viešai, kad jis sutinka priimti mano pasiulymus, turinčius tikslo išaiškinti jo tvirtinimų tikrumą, bet per kuriuos asmenis įgaliotus mano laišku, tai aš šiuo savo raštu įgalioju Centro Komitetą (duodamas jam taip pat perįgaliojimo teisę) atsikreipti mano vardu į Piliečių Apsaugos D-to Direktorių Staškevičių ir į p.p. Noreika ir Gustainį su sekančiu pareiškimu:

1) Bylą del primetano man tarnavimo žvalgyboje perduoti treciųjų teismui su sąlyga, kad teismas bylą nagrines bi kurioje vietoje užsienyje, pav. Karaliaučiuje.

2) Jeigu jie sutiks eiti į trečiųjų teismą Karaliaučiuje arba kitoje man prieinamoje vietoje, pareikalauti iš jų visus turimus dokumentalius įrodymus prieš mane padeti užantspauduotuose vokuose iki bylos nagrinėjimui apsaugai neįtralej vietoj, pav. Koperacijos Banke, bet pirm to leisti nuimti nuo tu „dokumentų" nuorašus ir man prisiųsti.

Įgalioju Centro Komitetą susitarti su priešingąja puse del teismo dienos, vietos ir del visų kitų teismo ir bylos vedimo formalumų. Teiseju į trečiųjų teismą iš savo puses kviečių vieną iš sekančių asmenų: . .

. . . . . . . . . . . . . . . . . . . . .

. . Mano bylai gintl treciųjų teisme manau geriau kviesti advokata ne musų Partijos narį. Aš norečiau kviesti prof. Bieleckiną Jeigu jis nesutiktų tai Bulotą Andrių arba prof. Stankevičių.

Bylą nagrinejant prasau atsiųsti į teismo posedį Centro Komiteto atstovą, kuris galetų sekti bylos eigą ir paskui referuoti ją C.-K-tui.

Jeigu valdžios atstovas Staskevičius atsisakytų nuo treciųjų teismo neitralej teritorijoj, pasiremdamas tuo formaliu motyvų, kad jis, kaipo valdininkas negali eiti ne į paprastą teismą, tai aš sutinku, kad bent vienas kuris is jų trijų (Staškevičius, Noreika arba Gustainis) bus treičiųjų teisme ir palaikys jų primesta man tarnavimą žvalgyboje.

Jeigu Staškevičius, Noreika ir Gustainis nuo trečiųjų teismo mano pasiulytomis sąlygomis atsisakytu, tai prašau patalpinti šį laišką „Socialdemokrate" ir „Lietuvos Žiniose" ištisai. Jeigu valdžia viso laiško deti neleistų, tai prasau tuomet visai nedeti.

Su Staškevičiaus projektuojamu spaudos atstovų plius ekspertų komisija, aš griežtai nesutinku. Šmeižtas lieka šmeižtu ir išspręsti kas kaltas, gal, ne komisija, bet tik nepriklausomas teismas, kuriame abiem šalim duota pilna galemybe dalyvauti ir savo tiesą ginti.

Su draugiškais linkejimais

(—) *Jeronimas Plečkaitis.*

Vilnius, 1928—III—13.

---

# Del „Vilniaus Aido" isterikos.

Fašistinio „Vilniaus Aido" *„demokratiški"* redaktoriai, neturedami ko atsakyti į tuos faktus, kurie pačių Vilniaus mokinių buvo iškelti del lietuviškų mokyklų bukles, — s. m. 29 Nr. savo laikrašty isteriškai mus plusta už tai, kam mes redakcijos prieraše pridurem, kad cionykštes lietuviškos įstaigos gauna paspirtį iš V. Lietuvos valstybes iždo. Už tą denuncijaciją apšauke mus net provokatoriais, Lenkų imperializmo bernais ir žvalgybos agentais. Tai matomai „kulturingų" publicistų pažymys.

Pasiinformavus pas kai kuriuos čionykščių lietuvius — pasirodo, kad musų buvo apsirikta del denuncijacijos ir todel *mes viešai atsaukiame tą žinią, kad cionykštės lietuvių įstaigos gauna paramą iš V. Lietuvos valstybes iždo.* Paaiškejo, kad didžiausia paspirtis gaunama iš lietuvių amerikiečių. Bet faktas lieka faktu, kad tos lesos—kuriomis palaikomos čionykštes lietuvių įstaigos, yra visuomenes lesos. Ir todel „kulturingų" „demokratų", fašistinio „Vilniaus Aido" redaktorių, mes klausiame:

1) Kokias žaizdas čionykščių ponų lietuvių apdrabste purvais tie mokiniai, kurie iskele faktus iš savo apverktinos padeties? Jeigu tai ne tiesa, kas buvo rašyta pačių mokiniu „Pirmyn" apie Lietuvlškų mokyklų vidujinę padetį ir apie mokinių terorizavimą is mokytojų bei aukletojų puses, — tai mes turime pilnos teises reikalauti iš „Viln. Aido", kad jis tai artimiausiame Nr įrodytų, jog nieko panašaus nera.

2) Gal teiksis p. „demokratiniai" „Vil. A.d." redaktoriai mums paaiškinti, kam tarnauja čionykščių lietuvių oficiozas „Vilniaus Varpas" p. Kraujalio organas, kuriame viešai š. m. „V. Varp." Nr. 1, jis pats raše, kad lietuviai steigia slaptas mokyklas. Ar tai nebus tarnavimas žvalgybai ir viešas išprovokavimas to, ką patys daro?

3) Jeigu „V. Aidas" to nepadarys, — tai mes jo isteriką laikysime paprastu šlykščiu šmeižtu ir Vilniaus jaunimo akių malkinimu. O del musų tarnavimo lenkų žvalgyboj — pasikalbesime teisme, kur „Vilniaus Aido" redaktoriai turės progos tą savo tvirtinimą viesai įrodyti.

---

**Perskaitęs „PIRMYN" duok kitam!**

Ats. Redaktorius ir leidejas: Antanas Juozaitis. „ZORZA" Spaustuve Vilniuj